

ІСТОРІЯ ОЗБРОЄННЯ ТА ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ

УДК 069(1–5)+904]+738.6+94(477-22)

ТЕРСЬКИЙ С. В.

<https://orcid.org/0000-0003-0177-8087>

<https://doi.org/10.33577/2313-5603.41.2024.176-185>

КОЛЕКЦІЯ ОЗБРОЄННЯ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ І ТИСЯЧОЛІТТЯ Н.Е. У ЛЬВІВСЬКОМУ ІСТОРИЧНОМУ МУЗЕЇ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА АТРИБУЦІЇ

Львівський історичний музей – провідна і найбагатша музейна установа Заходу України і водночас, найбільше сховище археологічних знахідок, здобутих багатьма поколіннями дослідників на території цього регіону. Клинкова зброя в комплексах озброєння першої половини I тисячоліття н.е. відображає важливий етап у процесі формування ранніх дружинних спільнот Центрально-Східної Європи. Процес накопичення цієї категорії військово-історичних пам'яток розпочався на рубежі XIX/XX ст. Основні колекції озброєння походили із розкопок поховань дружинників I–III ст. н.е., проведених львівським археологом, професором університету Каролем Гадачеком у місцевості Гать на околиці давнього українського міста Переворськ. У 1930 р. розкопками у Гриневі коло Львова до виявлення та дослідження дружинних поховань долучився ще один співробітник університету Маркіян Смішко. Він і окреслив хронологію та походження власників цієї зброї. Здобуті протягом XIX–початку XX ст. археологічні колекції 1940 р. були передані до новоствореного Львівського історичного музею. Наступним етапом поповнення збірки озброєння були розкопки Ігоря Свешнікова у Звенигороді, де вдалося розкопати ще чотири дружинних поховання. Згодом було поповнення колекції окремими випадковими знахідками. Випадкове виявлення 2012 р. в руслі річки Західний Буг клинка V ст. дозволило правильно атрибутувати подібну знахідку із Вигаданки, яка потрапила у музейну збірку 1940 р. з колекції Музею Наукового товариства імені Шевченка. У статті на основі архівної та облікової документації історичного музею, а також сучасних досліджень аналізується процес накопичення та атрибуція важливих пам'яток озброєння раннього етапу формування давньоукраїнського війська.

Ключові слова: Львівський історичний музей, Музей НТШ, клинкова зброя, списи, умбони, пшеворська культура.

Постановка проблеми та її актуальність визначаються тим, що формування перших професійних дружин було важливим етапом на шляху становлення професійного війська. У Європі цей процес, за даними археології, простежується вже за латенської доби у кельтів. Він припав на період їхньої масштабної експансії в Європі. Тоді ж фіксується поява певного культу зброї, який невдовзі переймають германські племена. Натомість значно тривалішою є еволюція професійних воїнських традицій у кочових племен, що населяли територію України за

залізної доби – кіммерійців, скіфів та сарматів. На території Заходу України протягом тисячоліть відбувалося змішування цих військових традицій та озброєння степових і осілих європейських народів. На період першої половини I тисячоліття н.е. припав період становлення місцевих професійних дружин.

Вид і кількість зброї визначали ранг та соціальне становище воїна у дружині. До важливих категорій зброї залізної доби, доступної лише професійним воїнам, належать мечі. Відтак з їх значним поширенням, що відбулося з прибуттям на Захід України професійних дружин германців у період від першої половини I тисячоліття н.е., на майже дві тисячі років клинкова зброя стає головним атрибутом професійного воїнства. Ще одним атрибутом воїна-кавалериста були остроги. За підрахунками польського археолога К. Годловського, остроги виявлені лише в кожному п'ятому похованні з зброєю (*Козак, 1985: 57*).

У цій статті автор на основі аналізу архівних джерел та облікової документації Львівського історичного музею окреслює проблеми формування й атрибуції колекції предметів озброєння першої половини I тисячоліття н.е. Проаналізовано шляхи надходження до музею низки важливих пам'яток цього озброєння, розглянуто питання атрибуції окремих із них.

Аналіз попередніх досліджень та публікацій. Тема формування колекцій озброєння та дружинного спорядження населення західноукраїнських земель періоду сусідства з Римською імперією та доби Великого переселення народів досі системно не досліджувалась. Надходження окремих предметів та комплексів знахідок лише коротко фіксувались у окремих статтях (*Піцишин, 2004: 22; Терський, 2006*). Ця проблематика не здобула висвітлення навіть у найновішому монографічному дослідженні діяльності археологів Львівського історичного музею, що побачило світ у 2020 р.

Мета та завдання дослідження полягає у з'ясуванні обставин формування колекції озброєння і дружинного спорядження першої половини першого тисячоліття н.е. у найбільшому музеї Заходу України. Аналізується процес введення в науковий обіг цих пам'яток військової історії та особливості атрибуції окремих з них.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вперше про поховання із зброєю першої половини I тис. н.е. у Східному Прикарпатті стало відомо наприкінці XIX ст. з досліджень краківського археолога Володимира Деметрикевича (*Смішко, 1973: 29*). Їх випадково виявляли в різних місцевостях, наприклад, коли 1925 р. в

Добрознах зводили львівський водоґін. З давнього кладовища, що складалось з кількох тілоспалень, було знайдено зігнутий у тричі меч, декілька умбонів щитів тощо (*Smiszko, 1932: 9*).

Початок вивченню та накопиченню предметів озброєння з поховань дружинників I–III ст. н.е. покладено розкопками, які професор Львівського університету Кароль Гадачек провів у 1904-1905 рр. у місцевості Гать на околиці давнього українського міста Переворськ. Тоді знахідки із розкопок було розподілено по декількох музеях. Оскільки К. Гадачек з 1903 р. співпрацював з Природничим музеєм імені Дідушицьких у Львові, значна частина предметів з його розкопок залишалася у фондах цього закладу (*Булик, 2018: 381-382*). Як видно із путівника по музею, де К. Гадачек став автором розділу «Доісторичний відділ музею Дідушицьких», матеріали із поховань біля с. Гать експонувалися у залі XIV разом із озброєнням із випадково виявлених урнових поховань Західного Побужжя – у Переводові, Христинополі та Надсяння – у Частковичах, Журавчику (*Hadaczek, 1907, s. 100*). З цих знахідок досі зберігся лише меч із Журавчика (*ЛІМ, № А 30989*). Певна кількість предметів знахідок К. Гадачека, безперечно, потрапляла також до збірок кабінету археології у Львівському університеті.

Напередодні Першої світової війни з'явилась ідея утворити у Львові єдиний центр зберігання археологічних знахідок. Вона належала професору Володимиру Деметрикевичу, автору концепції розбудови системи охорони доісторичних пам'яток у міжвоєнній Польщі. На той час найбільш успішнішим серед музейних закладів Львова був Природничий музей імені Дідушицьких, який мав потужний археологічний відділ. Тому планувалося утворити спеціалізований музейний та консерватор-ський (тобто пам'ятко-охоронний) центр Східної Галичини саме на базі цього музею. Сюди мали б бути перенесені археологічні пам'ятки з інших музеїв міста. Проте для цього музей мав перейти у державну власність (*Булик, 2018: 383*).

Початок сучасної наукової атрибуції археологічних культур та створення єдиної археологічної колекції у Львові розпочалися у Львові у 1930-х роках. Головним центром археологічної науки був Інститут праісторії університету, де при кафедрі праісторії діяв згаданий Кабінет-музей. Атрибуцією старожитностей першої половини I тис. н.е. займався тоді молодий ад'юнкт Маркіян Смішко, підсумкова робота якого досі залишається наріжним

каменем у вивченні та атрибуції, зокрема, дружинних поховань, які було віднесено переважно до остаточно окресленої ним пшеворської культури. Він же і поповнив збірки своєї кафедри озброєнням з Гринєва біля Львова (*Козак, 1985*).

Наступним важливим етапом атрибуції озброєння пшеворської культури стали щойно узагальнювальні дослідження польських археологів-зброєзнавців рубежу ХХ/ХХІ ст. Одним із найважливіших і до сьогодні актуальним є зведення клинкової зброї, виконане Мацеєм Біборським (*Biborski, 1978*). Проте, у своїй роботі цей дослідник спирався, переважно на знахідки з польських музеїв, а колекції Львівського історичного музею розглядав за вищенаведеною роботою М. Смішка.

Протягом 1930-х років у Львові у наукових колах зміцнювалось переконання про необхідність за прикладом інших наукових осередків Європи створити централізований музейний центр, який би не лише концентрував у своїх фондах всі знахідки регіону, але й організовував би їх належну консервацію, реставрацію та експонування. Рушійною силою цього процесу на цей раз став професор кафедри археології Львівського університету Леон Козловський. Завдяки його політичній вазі 1938 р. було прийнято рішення про створення у Львові міського (магістратського) музею археології, який отримав назву у відповідно до тодішніх дещо політизованих уявлень про історичний розвиток краю – Музей праісторії землі Червенської (*Muzeum Pradziejow Ziemi Czerwieńskiej*). Відповідно до концепції музею він мав увібрати в себе, насамперед, університетські археологічні збірки. Природничий музей імені Дідушицьких також приєднувався до цієї ініціативи та передавав до нового міського музею свої збірки предметів археології. Однак процес формування цього першого загальноміського археологічного осередку перервала Друга світова війна.

Процес формування єдиного сховища археологічних знахідок з початком Другої світової війни було продовжено на цілковито інших організаційних засадах під час створення навесні 1940 р. Львівського історичного музею, при якому було утворено відділ археології, що директивно зосереджував під своїм контролем практично всі існуючі у місті археологічні колекції. Однак в умовах звичного для радянської політичної системи організаційного хаосу чимало цілісних археологічних комплексів в цей період зазнали непоправного руйнування. Слід віддати належне

тодішньому завідувачеві археологічного відділу Ярославу Пастернаку, який намагався якось порятувати бодай найцінніші пам'ятки. Відтак матеріали з дружинних поховань пшеворської культури йому вдалося переважно зберегти. Частина з них, що вже знаходилась у фондах Музею праісторії землі Червенської, була взята на облік ще 1940 р. Серед них і меч з Гринева, здобутий розкопками М. Смішка у 1930 р. (*АЛИМ-1*,

A-2444). Інша частина предметів озброєння (Гать, Частковичі, Журавчики, Переводів, Іванне-Пусте) взята на облік лише протягом 1942 р. (*АЛИМ-1, A-1715-1923*). Озброєння із розкопок поховань у Гриневі, зокрема, експонувалось у новоствореній експозиції станом на 1941 р. (*Археологія..., 2020: 62*).

Цінні зразки озброєння цієї доби зберігав також Культурно-історичний музей Наукового Товариства імені Шевченка. Зокрема, 1932 р. на березі р. Західний Буг біля с. Вигаданка тепер – с. Амбуків, під час пошуків мореного дубу знайдено меч разом з шоломом і черепом. Меч «з кільцем на рукоять» було куплено Музеєм НТШ у відомого волинського археолога та краєзнавця Олександра Цинкаловського та зареєстровано 23 січня 1933 р. у книзі вступу, спершу як предмет «XIV ст. (?)», а згодом іншим почерком переатрибутовано на XI ст. (*АІН НАНУ, т. 6, с. 121, № 23530*). Зроблено це було, мабуть, тодішнім директором музею Я. Пастернаком, оскільки на XI ст. меч датовано у його короткій публікації нових набутків музею (*Пастернак, 1937: 261*). Обосічний клинок загальною довжиною 93 см та шириною клинка 4,5 см мав стрижень-руків'я довжиною 10,7 см з характерним отвором по центру, на який тривалий час не звертали уваги. Відтак ця знахідка різними дослідниками тривалий час визнавалася належною до княжої доби (*Cynkatowski, 1961; Żaki, 1974: 260-261; Skarby, б.д.; Liwoch, 2008: 56; Терський, 2010: 219*).

Першим, хто вказав на невірну атрибуцію меча, був археолог з Любліна Анджей Коковський (*Liwoch, 2008: 56*). Остаточо змусила до переатрибуції меча із Вигаданки ще одна подібна знахідка, випадково виявлена в 2012 р. в іншому місці русла ріки Західний Буг (*Терський, Стрельченко, Войнаровський, 2014*).

Не менш складною була й музейна «біографія» меча з Вигаданки. Повернувшись до збірки Львівського історичного музею у 1950-х роках після відбуття півторадесятилітнього арешту музейної колекційної зброї, вчиненого репресивними органами у Львові у 1940 р., цей клинок тривалий час значився в

інвентарній книзі як меч невідомого походження. У музейній документації його датовано «другою половиною XIV-XV ст., тип XVII за Оакшотом» (*ЛИМ-I, с. 121, № інв. 3-1213*). Характерні вищерблення леза, добре помітні на довоєнних світлинах, однакові метричні характеристики дозволили безпомилково визнати цей клинок як широко публіковану знахідку з Вигаданки.

Сьогодні цей меч визнано важливою пам'яткою V-VI ст., виставлено для огляду у постійно діючій експозиції музею, і сукупно з іншими предметами озброєння він служить ще одним аргументом розташування у середній частині долини р. Західний Буг важливого племінного центру східних слов'ян (*Терський, 2018: 63-64; 2020: 75-77*).

Слід зазначити, що чимала кількість інших довоєнних знахідок виявилася втраченою в роки Другої світової війни. Оскільки пам'ятки військової історії давніх германців, як тоді вважали, становила значний інтерес для німецьких дослідників, під час окупації Львова їх першочергово вивозили на Захід. Доля цих зразків озброєння досі невідома. Серед довоєнних знахідок озброєння сьогодні у фондах Львівського історичного музею зберігається 9 мечів та їх фрагментів (Гать, Гринів, Журавчики, Перепельники), 14 наконечників списів і дротиків, двоє умбонів до щитів та двоє острог.

Серед найважливіших надходжень до збірок музею у середині ХХ ст. слід зазначити знахідки озброєння з розкопок у Звенигороді І.К. Свешнікова в 1953 – 1955 рр. (*ЛИМ, № А 31026, 31031*). Тоді в ур. Гоева Гора досліджено чотири тілопальні поховання із озброєнням, датовані II–III ст. н.е. (№ 2а, 8, 11, 15). Найбагатше з них поховання № 8 включало зігнутий утричі римський меч з характерним для сарматської зброї кільцеподібним закінченням руків'я, а також ніж, дві остроги та наконечник списа (*Свешников, 1957: 64, рис. 21, 10-13*). Ще один зігнутий меч та наконечник списа включало поховання № 15 (*Свешников, 1957: 65, рис. 22, 24*). Інше багате поховання № 7 в ур. Загумінки, на цей раз інгумаційне, містило біля колін умбон щита, пару острог, уламки бронзових обкладинок піхов меча з ажурним орнаментом, залізний ніж, рештки бронзового окуття пояса (*Свешников, 1957: 63, рис. 21:1-9*). Знахідки озброєння з цього комплексу неодноразово піддавали аналізу різні дослідники з приводу віднесення їх до іншої культури – липицької (*Ткач, 2012: 54*).

Багата колекція озброєння Львівського історичного музею робить її незамінною не лише при наукових студіях. У 2003 р. пам'ятки пшеворської культури з ЛПМу експонували у м. Замостя (Республіка Польща) на виставці „Вандали. Князі. Еліта. Воїни. Ремісники“, в якій брали участь провідні європейські музеї. Виставка продовжила мандрівку іншими містами Європи і з великим успіхом завершилася у німецькому замку Беверні (Нижня Саксонія). У Німеччині було видано каталог виставки, у якому вміщено наукові описи музейних предметів зі Львова, складені М. Піцишин (*Die Vandalen*, 2003).

Висновки. Історія накопичення та атрибуції колекції озброєння першої половини I тисячоліття н.е. із збірки Львівського історичного музею розкриває непересічне суспільне та наукове значення речових пам'яток військової історії давнини. На наведених прикладах переатрибуції окремих предметів озброєння наочно бачимо важливість належної фіксації їх історії походження та вивчення. У перспективі подібні колекції зброї мають бути оцифрованими та каталогізованими. Це дозволить ширше залучати ці пам'ятки військової історії до подальшого поглибленого вивчення та експонування.

Використані посилання

АЛМ I – *Архів Львівського історичного музею*. Інвентарна книга № 3 Кабінету-музею при кафедрі праісторії Львівського університету. 87 с.

АЛМ II – *Архів Львівського історичного музею*. Інвентарна книга археологічних пам'яток. Частина 2. Епоха бронзи та заліза. 1940 – 1945 рр. 180 с.

АМІН – *Архів Музею при Інституті народознавства НАН України*. Книга вступу Музею НТШ. Т. 6. С. 121. № 23530.

Археологія у Львівському історичному музеї (2020). Львів; Дрогобич: Коло. 556 с.

Булик Н.М. (2018). Світло й тіні музейно-археологічного життя Львова першої половини ХХ ст. (на прикладі Музею Дідушицьких). *Сівєричина в історії України*, випуск 11. С. 380 – 387.

Козак Д.Н. (1985). Могильник пшеворської культури коло с. Гринів на Верхньому Подністров'ї. *Археологія*, 52. С. 52 – 63.

Львівський історичний музей. Інвентарна книга експонатів фондової групи «Зброя». Т. 3: № 908 – 1505. С. 121.

Львівський історичний музей. Фондова група «Археологія».

Пастернак Я. (1938). Нові археологічні набутки музею НТШ у Львові за час від 1933 – 1936 рр. *Записки НТШ*. Т. 154. С. 241–268.

Піцишин М.Ю. (2004). Археологічна збірка ЛПМ. *Ми з Львівського історичного... (1863 – 2003). Спецвипуск до 110-річчя створення ЛПМ*. Львів. С. 19-24.

Свешников И.К. (1957). Новые могильники липицкой культуры в Львовской области. *Краткие сообщения Института истории материальной культуры*. Вып. 68. С. 63–74.

Смішко М.Ю. (1976). Племена пшеворської культури. *Населення Прикарпаття ті Волині за доби розкладу первіснообщинного ладу та в давньоруський час*. Київ: Наук. Думка. С. 28 – 38.

Терський С.В. (2006). З історії колекціонування археологічних пам'яток у Східній Галичині (XIX – початок XX ст.). *Наукові записки ЛІМ*. Львів. Вип. 11. С. 3 – 18.

Терський С.В. (2010). *Княже місто Володимир*. Львів. 320 с.

Терський С.В. (2018). Військова справа на галицько-волинських землях у V-IX ст. (за археологічними джерелами). *Військово-науковий вісник*. Вип. 30. Львів: НАСВ. С. 61–69.

Терський С.В. (2020). *Археологія міста Володимира*. Володимир-Волинський; Новоград-Волинський, 2020. 244 с.

Терський С.В., Стрельченко О.В., Войнаровський В.М. (2014). Нові знахідки ранньосередньовічної зброї у р. Західний Буг. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка” № 809: Держава та армія*. С. 7 – 12.

Ткач Є. (2012). Інгумаційні поховання на могильниках липицької культури. *Археологічні дослідження Львівського університету*. Випуск 14-15. С. 46–68.

Biborski M. (1978). Miecz z okresu wpływow rzymskich na obszarze kultury przeworskiej. In: *Materiały Archeologiczne*, XVII. S. 53-165.

Cynałowski A. (1961). *Materiały do pradziejów Wołynia i Polesia Wołyńskiego*. Warszawa. 265 s.

Die Vandalen – Die Könige – Die Eliten – Die Krieger – Die Handwerker. Ausstellungskataloge. Nordstemmen: Trigena, 2003. 509 s.

Hadaczek K. (1907). Dział przedhistoryczny muzeum im. Dzieduszyckich. Lwów, s. 90–100 (odbitka z «Przewodnika po Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie 1907»).

Hadaczek K. (1909). Сментарзиско ціалопалне коło Прzeworska (z епоки Cesarstwa Rzymskiego) odkopał i krytycznie opisał... *TeKa Konserwatorska. Rocznik c.k. Konserwatorów Starożytnych Pomników Galicyi Wschodniej*, 3(2).

Liwoch R. (2008). Zachodnioukraińskie miecze i trzewiki pochew mieczowych od X do połowy XIII w. *Acta Militaria Mediaevalia*. 4. Krakow; Sanok. S. 39–59.

Skarby broni ze zbiorów Lwowskiego Muzeum Historycznego. *Biblioteka Muzeum Etnograficznego i Archeologicznego w Łodzi*, 34. Łódz.

Smiszko M. (1932). *Kultury wczesnego okresu епоки cesarstwa rzymskiego w Malopolsce Wschodniej*. Lwów. 192 s.

Żaki A. (1974). *Archeologia Malopolskiej wczesnośredniowiecznej*. Wrocław. 654 s.

References

ALIM I – *Archive of the Lviv Historical Museum*. Inventory book No. 3 of the Cabinet-museum at the Department of Prehistory of Lviv University. 87 p. (ukr).

ALIM II – *Archive of the Lviv Historical Museum*. Inventory book of archaeological monuments. Part 2. Bronze and Iron Age. 1940-1945, 180 p. (ukr).

AMIN – *Archive of the Museum at the Institute of Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine*. Introduction book of the Museum of the National Academy of Sciences. T. 6, p. 121. No. 23530. (ukr).

Archeology in the Lviv Historical Museum (2020). Lviv; Drohobych: Kolo. 556 p. (ukr).

Bulyk N.M. (2018). The light and shadows of the museum and archaeological life of Lviv in the first half of the 20th century. (on the example of the Didushytskyi Museum). In: *Severshchyna in the history of Ukraine*, issue 11. P. 380-387 (ukr).

Kozak D.N. (1985). Burial ground of Przeworsk culture near the village Hryniv in Upper Transnistria. In: *Archeology*, 52. P. 52-63 (ukr).

Lviv Historical Museum. Inventory book of exhibits of the "Weapons" fund group, vol. 3: No. 908 – 1505. P. 121. (ukr).

Lviv Historical Museum. Foundation group "Archaeology".

Pasternak Ya. (1938). New archaeological acquisitions of the Museum of the National Academy of Sciences in Lviv from 1933 to 1936. In: *Notes of the National Academy of Sciences*. T. 154. P. 241–268 (ukr).

Pytsyshyn M. Yu. (2004). Archaeological collection of LIM. In: *We are from Lviv Historical... (1863-2003). Special issue for the 110th anniversary of LIM*. Lviv. P. 19 – 24 (ukr).

Sveshnikov I. K. (1957). New Burial Grounds of the Lipitsa Culture in the Lviv Region. In: *Short messages of the Institute of the History of Material Culture*. issue 68. P. 63–74 (rus.).

Smishko, M. Yu. (1976). Tribes of the Przeworsk culture. In: *The population of Prykarpattia and Volhynia during the period of the dissolution of the original communal system and in the Old Russian era*. Kyiv. P. 28 – 38 (ukr).

Tersky S. V. (2006). From the history of collecting archaeological monuments in Eastern Galicia (19th - early 20th centuries). In: *Proceedings LIM*. Lviv. Vol. 11. P. 3 – 18 (ukr).

Tersky S. V. (2010). *The princely city of Volodymyr*. Lviv. 320 p. (ukr).

Tersky S. V. (2018). Military affairs in the Galicia-Volyn lands in the V-IX centuries. (according to archaeological sources). In: *Military-scientific bulletin*. Vol. 30. Lviv: NASV. P. 61–69 (ukr).

Tersky S. V. (2020). *Archeology of the city of Volodymyr*. Volodymyr-Volynskiy; Novohrad-Volynskiy, 2020. 244 p. (ukr).

Tersky S.V., Strelchenko O.V., Voynarovskiy V.M. (2014). New finds of early medieval weapons in the Western Bug River. In: *Bulletin of the Lviv Polytechnic National University No. 809: The State and the Army*. P. 7-12 (ukr).

Tkach E. (2012). Inhumation burials in the cemeteries of the Lipi culture. In: *Archaeological research of Lviv University*. Issue 14–15. P. 46–68 (ukr).

Biborski M. (1978). Swords from the period of Roman influence in the area of the Przeworsk culture. In: *Archaeological Materials*, XVII. P. 53-165 (pol.).

Cynkałowski A. (1961). *Materials on the prehistory of Volhynia and Volhynian Polesie*. Warsaw. 265 p. (pol.).

Die Vandalen – Die Könige – Die Eliten – Die Krieger – Die Handwerker. *Ausstellungskataloge*. Nordstemmen: Trigena, 2003. 509 p. (ger.).

Hadaczek K. (1907). Prehistoric section of the museum. Dzieduszycki family. Lviv, p. 90–100 (copy from "Guide to the Dzieduszycki Museum in Lviv 1907") (pol.).

Hadaczek K. (1909). The cremation cemetery near Przeworsk (from the era of the Roman Empire) was excavated and critically described by... In: *Conservation Portfolio. Yearbook of the c.k. Conservators of Ancient Monuments of Eastern Galicia*, 3(2) (pol.).

Liwoch R. (2008). Western Ukrainian swords and sword sheath boots from the 10th to the mid-13th century. In: *Acta Militaria Mediaevalia*. 4. Krakow; Sanok. p. 39–59 (pol.).

Weapon treasures from the collections of the Lviv Historical Museum. In: *Library of the Ethnographic and Archaeological Museum in Łódź*, 34. Łódź (pol.).

Smiszko M. (1932). *Cultures of the early period of the Roman Empire in Eastern Lesser Poland*. Lviv. 192 pp. (pol.).

Żaki A. (1974). *Archeology of early medieval Lesser Poland*. Wrocław. 654 p. (pol.).

Terskyi S.

COLLECTION OF WEAPONS OF THE FIRST HALF AND MILLENNIUM AD IN THE LVIV HISTORICAL MUSEUM: PROBLEMS OF FORMATION AND ATTRIBUTION

The Lviv Historical Museum is the leading and richest museum institution of Western Ukraine and, at the same time, the largest repository of archaeological finds obtained by many generations of researchers in the territory of this region. Bladed weapons in the armament complexes of the first half of the 1st millennium AD. reflects an important stage in the process of formation of the early conjugal communities of Central-Eastern Europe. The process of accumulating this category of military-historical monuments began at the turn of the 19th/20th centuries. The main collections of weapons came from the excavations of the burials of soldiers of the

1st-3rd centuries AD, carried out by the Lviv archaeologist, university professor Karol Hadachek in the area of Gat on the outskirts of the ancient Ukrainian city of Perevorska. In 1930, another employee of the university, Markiy Smishko, joined the excavations in Hrynev, near Lviv, to the discovery and research of wife's graves. He also outlined the chronology and origin of the owners of this weapon. Acquired during the 19th–early 20th centuries. the archaeological collections of 1940 were transferred to the newly created Lviv Historical Museum. The next stage of replenishment of the collection of weapons was the excavations of Igor Sveshnikov in Zvenigorod, where it was possible to excavate four more family burials. Subsequently, the collection was replenished with separate random finds. Accidental discovery in 2012 in the course of the Western Bug river of a blade of the 5th century. made it possible to correctly attribute a similar find from Vygadanka, which entered the museum collection in 1940 from the collection of the Museum of the Shevchenko Scientific Society. The article, based on archival and accounting documentation, as well as modern research, analyzes the process of accumulation and attribution of important weapons monuments of the early stage of the formation of the ancient Ukrainian army.

Keywords: Lviv Historical Museum, NTSh Museum, bladed weapons, spears, umbons, Przeworsk culture.